

Kompetencebehov i de moderne arkiver

For tolv år siden holdt undertegnede et foredrag på de Nordiske Arkivdage i Härnösand, hvor jeg talte om arkivarernes stilling og uddannelse set i lyset af de krav, der dengang blev stillet til standen på et bredt grundlag.

Kort sagt var kravene til arkivarens kompetencer først og fremmest krav om kendskab til og færdigheder inden for mange forskellige områder med dét for øje, at arkivaren kunne arbejde med registrering og ordning af arkiver i et mere og mere kompliceret samfund, som med specialviden og internationale kontakter satte nye standarder for arkivarens arbejde. Især blev jeg med ét klar over, at det var nødvendigt at kunne mange forskellige sprog, at have kendskab til erhvervsøkonomi, for eksempel bogholderi og valutahandel. Derudover skulle man kende noget til det forholdsvist nye it-område og de traditionelle kundskaber i historie, håndskriftslæsning og den slags, for slet ikke at tale om selve arkiveringen.

Kompetencen viser sig ikke mindst i det faktum, at arkivaren kunne tage hånd om den opgave, der venter ham i arbejdet med bestemte arkiver, som strækker sig over en periode på tusind år.

Oprindelsesreglen så ud til at være stærkt forankret på denne tid, og arkivaren var stadig relativt isoleret fra omverdenens dagligliv og sunket noget ned i dagliglivet fra de svundne tider, selvom nogle i højere grad beskæftigede sig med feltarbejde, som generelt set bidrog til besparelser og effektivisering af arkiveringen. Arkivaren stod på dette faste fundament og fik verden i bevægelse – og på dette fundament kunne han fungere som rådgiver for forskerne og brugte sin magt, som måske er kolossal – det kommer jeg ind på lidt senere.

Når jeg betragter disse forhold set i lyset af situationen nu til dags, har jeg det som om, der er gået et helt århundrede og endda længere tid i forhold til de ændringer, der er sket i verden, som har haft direkte og naturligvis indirekte indflydelse på arkivaren og dennes arbejde.

Globaliseringen og den eksponentielle vækst i kommunikationen som følge af udbredelsen af internet og e-mail, og i forlængelse heraf oplever man en øget og stadig mere kompleks vækst af elektronisk arkivdannelse på områder, som de færreste har forestillet sig, at den nye digitale teknologi vil kunne gøre sig gældende. Ikke mindst med udbredelsen af den utrolige revolution i informationsteknologien, som man ikke har set magen til, siden man begyndte at trykke på papir med løse typer i 1400-tallet – og krav om nye ledelsesmetoder i en gennemsigtig forvaltning har skabt nye dimensioner i arkiverne, som sætter nye standarder for de ansatte, der kræver viden på nye områder inden for service og teknologi.

Selv om arkiver fra begyndelsen har været en slags forsikringsinstitution for rettighederne først for overklassen og myndighederne og siden også den brede befolkning, har denne position været latent snarere end klar. På den anden side stiller nutiden juridiske og politiske krav om service over for den brede offentlighed, som angår retten til oplysninger. Det har ændret arkivernes status, så de er blevet aktive

institutioner, som er nødt til at deltage i udviklingen i samfundet, hvadenten man synes om det eller ej.

Arkivaren skal derfor være i stand til at yde service på nye områder. Det kræves af ham, at han kan lede projekter og få folk til at bakke op om sin og arkivernes synsvinkel, inden arkivalierne bliver afleveret til opbevaring. Han skal kunne udføre sit arbejde, så hverken folks rettigheder eller privatlivets fred anfægtes. Personbeskyttelsen har fået en fast plads i samfundet og har fremkaldt den gamle dualisme, at alle vil vide alt om alle i henhold til slægtsforskningsundersøgelser, men på den anden side er der ikke nogen grund til, at alle kan få alt at vide om mig. Jeg har ret til privatlivets fred. Prøv at sige det til journalister på nutidens Ekstra-Blade.

Hvad ændrer det så ved de krav, der bliver stillet til arkivaren?

Sandsynligvis er det vigtigst, at foruden de tekniske uddannelseskrav (historie, sprog, arkivvidenskab, skrifter, jura og kendskab til computere), skal man give arkivarer mulighed for at få dybere kendskab til den del af juraen, der drejer sig om personbeskyttelsens etik, og det som måske er endnu mere nyt og særligt – at kunne betjene arkivernes kunder. Og à propos sprogene er det nu også noget nyt, at de levende sprog, som de af vores medborgere taler, der for nyligt er kommet hertil, har andre sprog end de nordiske som modersmål.

Der er den traditionelle viden først og fremmest knyttet til service over for forskere og behovene i de institutioner, som arkiverne servicerer. Sandsynligvis vil der være en vis forskel på, hvordan hele offentligheden kommer til at bruge arkiverne – bevidst og ubevidst. Da folketællingen fra 1901 blev lagt ud på hjemmesiden for The National Archives of London, gik internetforbindelsen på hele den britiske ø ned med et brag. De er lidt sorry i Kew, men efter min mening burde de være stolte – for da var arkivet endelig blevet til et virkeligt folkeje. Det var så sandelig en udvikling fra isolation til åbenhed. Et andet eksempel er, at arkiverne bliver brugt af dem, som søger på nettet, og mange mere bemærkelsesværdige oplysninger når frem til den, som søger efter noget, men ingen eller i det mindste få gør sig tanker om, hvorfra den viden kommer. Det burde samt stå lysende klart for alle, hvor langt der er fra det stille forskermiljø til internettets markedsplads. Det var lige ved at slå igennem på begrænsede områder for 12 år siden, og hvem ved, hvordan det vil se ud, når 12 år igen er gået. Ét er dog sikkert, og det er, at uanset hvor meget man råber og skriger, så vil meget forandre sig, og meget vil ske på disse år. Begivenheder – uforudsete hændelser vil bringe arkivaren på nye veje om endnu et årti.

Hvordan skal man udvikle arkivarens kompetence? Et stort spørgsmål, og jeg ved, at det overrasker jer, at jeg vil forsøge at svare.

Det siger sig selv, at arkivaren skal have en stærk, akademisk baggrund på de tekniske områder, som jeg nævnte før. Derudover er det også nødvendigt med en ny uddannelse inden for etik og kommunikationskompetencer. Alt dette kan man lære forholdsvis godt på universiteterne, men hvad kommer så derefter?

Selvfølgelig må man sige, at arkivarer udgør den stand blandt akademikere, som har de bedste muligheder, der findes for at lære af deres arbejde og øge jobkompetencen. Men først og fremmest med selvstudium og oplæring på arbejdspladsen. Her i landet har vi udover et grundkursus i arkivkundskab, som Nationalarkivet har taget hånd om for Historisk Institut ved Islands Universitet siden 1987, den ordning, at arkivarer må lære via deres arbejde. Learning by doing og uformel uddannelse ved at være føl hos de ældre arkivarer. Sådant et system kan være bedre end andre, men også næsten nytteløst, hvis læremesteren har den holdning, at det er rigtigt ikke at give andre alt for mange oplysninger og dermed mindske sin egen magt – som til dels er baseret på arkivarens kendskab til arkiverne. Alligevel har et land med få indbyggere, hvor der er meget få i standen, ikke mange andre muligheder. Større lande kan planlægge og udvide arkivarernes jobkompetence ved at indarbejde yderligere fag i undervisningsplanen. Det er der gode erfaringer med, selv om studietiden ofte er temmelig lang som for eksempel i Marburg. Der er man relativt godt oppe i årene, når man kommer ud på arbejdsmarkedet.

Jeg tror, at en tænkelig løsning kunne være efteruddannelse, hvor der arbejdes systematisk med uddannelse på de områder, hvor arkivaren står over for både det traditionelle og det nye. Her kan man se på os i de nordiske lande som samarbejdspartnere om sådan en efteruddannelse, som Nordisk Arkivakademi faktisk har lagt spiren til. Man kan sagtens forestille sig, at denne virksomhed vil opleve en markant knopskydning. Den form for virksomhed må man støtte ved at definere uddannelsesforløb og finde ud af, hvilken anerkendelse eller belønning man skal have for at gå der.

På området for informationsteknologi og lignende felter forældes viden hurtigt, og det er nødvendigt med konstant fornyelse og nyskabelse. Prøv så bare at sige, at arkivkundskab er noget, der er gammelt og gået i stå, for her er der så sandelig tale om fornyelse. Men der er to ting, der skal understreges, og det er, at fundamentet skal være til stede. Ingen ansætter en arkivar, der ikke **spiser med kniv og gaffel hjemme hos sig selv**. Ellers vil man ikke kunne stole på den omfattende magt, som arkivaren har over historien – hvordan han udvælger og tager det frem, som anses for at være vigtigt, og hvordan han sammensætter de arkiver, han afleverer i hænderne på brugerne – der skal vi være i besiddelse af den eneste sande kompetence.